

Ny fjärrvärme i Kungsgatan

L2011:4081

Kungsgatan längs kv Blandaren 18

Linköpings stad och kommun

Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet Innerstaden 1:3 (Kungsgatan längs kv Blandaren 18)
Stad Linköping
Kommun Linköping
Län och landskap Östergötland

Fornlämning 2011:4081 (RAÅ Linköping 153:1)

Fastighetskartans blad 64F 7d SO
Koordinatsystem SWEREF 99TM

Typ av undersökning Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Lst beslut 2021-05-24
Lst dnr 431-5208-2021
Lst handläggare Helena Hulth
ÖM dnr 0110/21
ÖM konto 001800
Undersöknings-id 202101377

Uppdragsgivare Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig Tekniska Verken i Linköping AB

Projektledare Ann-Charlott Feldt
Personal -

Fältarbete 2021-10-28
Totalt undersöktes Ca 90 löpmeter

Foto Digitala bilder
Fynd Nej
Analyser Nej

Grafik Ann-Charlott Feldt
Renritning -
Grafisk form Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Ny fjärrvärme i Kungsgatan

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Tidigare undersökningar i området	4
Syfte och frågeställningar	4
Metod och dokumentation	4
Undersökningresultat	6
Referenser	7

Omslagsbild: Schaktet i Kungsgatan sett från väster. Foto Ann-Charlott Feldt, Östergötlands museum.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

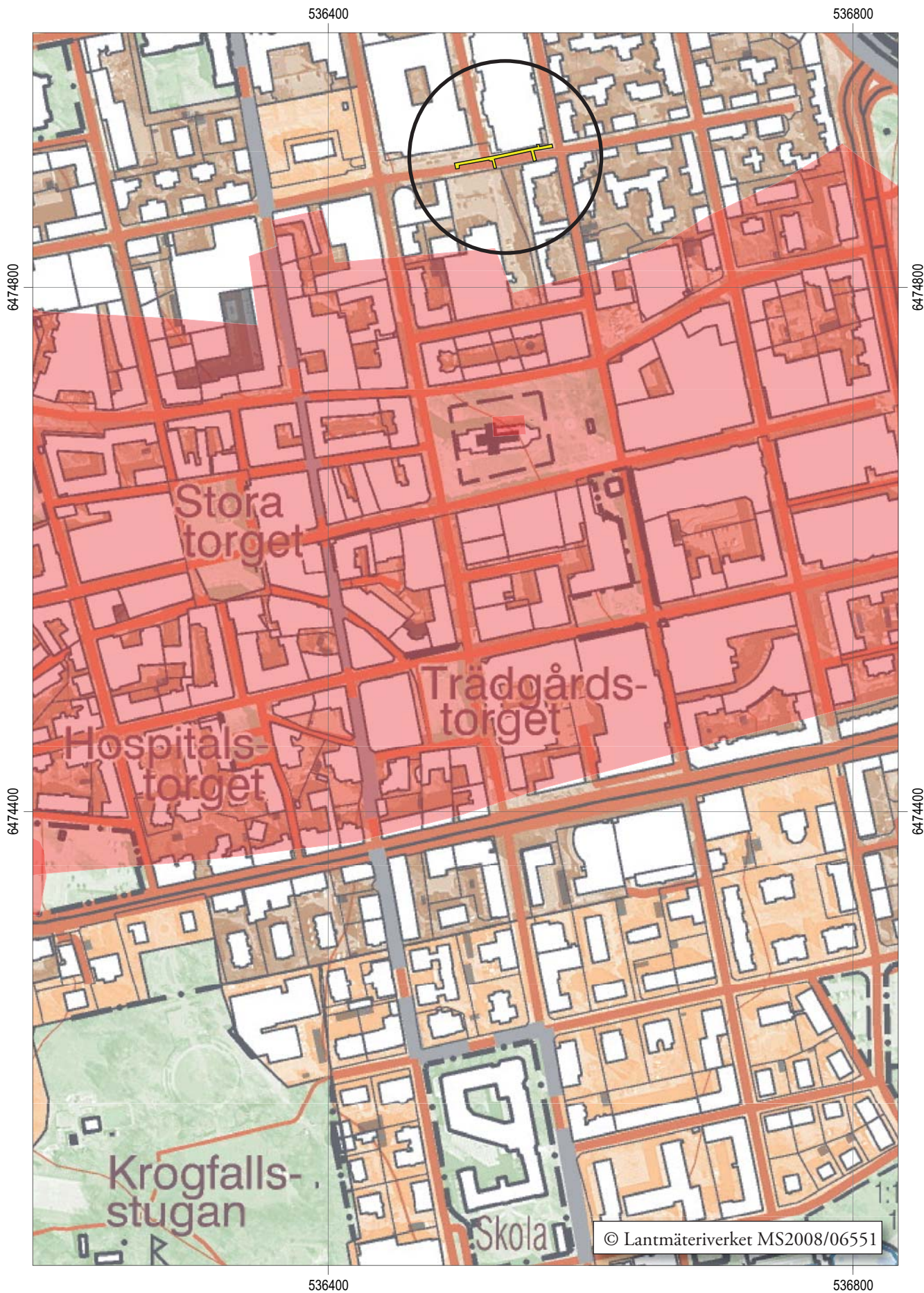
Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

I samband med schaktning för byte av en fjärrvärmeledning i Kungsgatans östra del längs kv Blandaren 18 i Linköping, utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Det aktuella schaktet var placerat strax norr om det område som är registrerat som Linköpings medeltida och tidigmoderna stadsområde (L2011:4081). Arbetet omfattade sammanlagt en ca 90 m lång schaktsträckning. Schaktet var ca 2 m brett och ca 1,2 m djupt. Då schaktet följde den gamla fjärrvärmeledningen berördes till största delen endast sentida fyllnadsmassor. På en ca 20 m lång sträcka i den norra schaktväggen fanns bevarade mörka siltlager på ca 0,8 m djup. Lagren var ca 0,2 - 0,3 m tjocka och utgör med största sannolikhet odlingslager. Inga övriga lämningar eller föremål påträffades.

Ann-Charlott Feldt
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:4000.

Inledning

I samband med schaktning för byte av en fjärrvärmeledning i Kungsgatans östra del, längs kv Blandaren 18 i Linköping, utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Det aktuella schaktet var placerat strax norr om det område som är registrerat som Linköpings medeltida och tidigmoderna stadsområde (L2011:4081). Arbetet omfattade sammanlagt en ca 90 m lång schaktsträckning. Schaktet var ca 2 m brett och ca 1,2 m djupt.

Den arkeologiska undersökningen i fält utfördes 2021-10-28 efter beslut av Länsstyrelsen Östergötland. Då visade det sig schaktet redan vara uppgrävt varför endast lämningar i schaktväggarna kunde dokumenteras. Ansvarig för fält- och rapportarbete är undertecknad. Tekniska Verken i Linköping AB stod för de arkeologiska kostnaderna.

Områdesbeskrivning

Linköping omnämns första gången i den s k Florenslistan som kan dateras till tidigt 1100-tal. Orten utvecklas under 1100-talet som ett kyrkligt centrum med två kyrkor (Domkyrkan och S:t Larskyrkan) och en biskopsgård. Fynd av gravar och tidigkristna gravmonument visar att det funnits en kristen begravningsplats och sannolikt en träkyrka i området vid S:t Larskyrkan redan under 1000-talet (Tagesson 2002:146ff, Modén 2010, Karlsson 2013). Fynd i anslutning till domkyrkan pekar på att det även där kan ha funnits en tidigkristen begravningsplats (Arcini & Tagesson 2005).

Ledningssträckningen är placerad strax norr om det område som är registrerat som Linköpings medeltida och tidigmoderna stadsområde (L2011:4081). 1600-talets stadsgräns löper strax söder om Kungsgatan. Att schaktet ligger utanför 1600-talets administrativa stadsgräns behöver dock inte betyda att samma förhållanden är gällande för den medeltida staden. Det har vid flera tillfällen och i olika städer visat sig att kulturlager och konstruktioner påträffas utanför den stadsgräns som tullar och kartor från 1600- och 1700-talen uppvisar (Björkhager m fl 2004, Hedvall m fl 2013).

Kungsgatan tillhör de nya gator som tillkom vid mitten av 1800-talet (Hök 1968). Idag sträcker den sig från Gråbrödragatan i väster nästan ända fram till Hamngatan i öster. Tidigare har gatan gått ända fram till Stångån. Gatan uppträder första gången på 1850 års plankarta (LMM 05.lin-245) som visar planerad utökning av staden.

Tidigare undersökningar i området

Ett fåtal undersökningar har berört denna del av staden. I samband med schaktningar för fjärrkyla grävdes schakt bl a längs Repslagaregatan där Kungsgatan korsades (Feldt 2005a). Invid korsningen Repslagaregatan – Kungsgatan påträffades odlingslager på ca 0,8 m djup under sentida fyllnadsmassor. I schaktet strax söder om Kungsgatan framträdde ett tunt kulturlager över odlingslagret. Kulturlagren ökade sedan i omfattning söderut i schaktet.

Vid schaktning för fjärrkyla längs Kungsgatan, mellan Platensgatan och Repslagaregatan, berördes endast sentida fyllnadsmassor på partiet öster om S:t Larsgatan (Feldt 2005b). Vid en undersökning i Kv Badhuset 14 (Carlsson 2008) påträffades endast matjordslager närmast Kungsgatan.

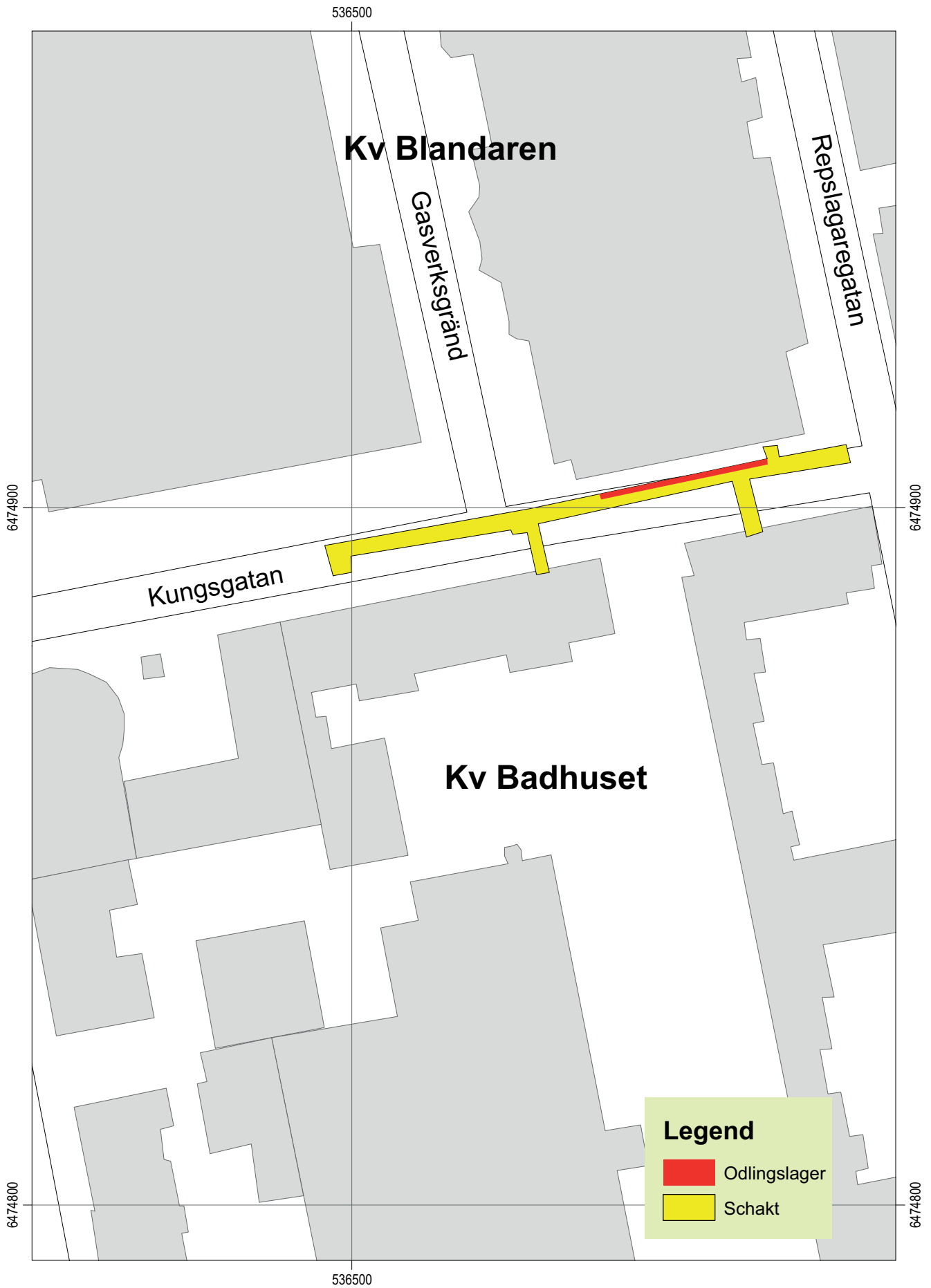
Syfte och frågeställningar

Undersökningens övergripande syfte var att tillse att eventuella fornlämningar berördes så lite som möjligt av arbetet. De lämningar som påträffades skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras. Resultatet är avsett att kunna ligga till grund dels för Länsstyrelsen bedömning av kunskapspotentialen inför eventuella kommande beslut, dels för exploatörens vidare planering.

Då undersökningen utfördes efter *Generellt förfrågningsunderlag* från Länsstyrelsen Östergötland och *Bekräftelse med kostnadsberäkning* från Östergötlands museum, formulerades inga detaljerade frågeställningar inför fältarbetet. Det bedömdes dock möjligt att lämningar av s k utkantskaraktär som t ex odlingslämningar och spridd bebyggelse kunde komma att beröras.

Metod och dokumentation

Den arkeologiska undersökningen utfördes i form av en schaktningsövervakning efter att schaktet hade grävts och den nya ledningen lagts ner. Detta berodde på att man från exploatörens sida glömt att kontakta Östergötlands museums arkeologer enligt länsstyrelsens beslut. Detta påverkade givetvis möjligheten att upptäcka eventuella lämningar i plan samt att komma åt att dokumentera framkomna lämningar i schaktväggarna. Lämningar som påträffades fotodokumenterades endast och schaktet mättes in med RTK-GPS. Inga föremål tillvaratogs vid undersökningen.

Figur 3. Schaktplan med markering av det parti där odlingslager påträffades. Skala 1:750.

Undersökningsresultat

Arbetet omfattade sammanlagt en ca 90 m lång schaktsträckning. Schaktet var ca 2 m brett och ca 1,2 m djupt. På några partier var schaktet bredare och på tre ställen fanns stickledningarna åt sidorna; två åt söder och en åt norr. I den södra schaktväggen följdes den gamla fjärrvärmeledningens betongkulvert varför endast sentida fyllnadsmassor berördes på den sidan. Dessutom fanns diverse andra ledningar längs

schaktsträckningen som påverkade möjligheten att finna bevarade äldre lämningar.

På en ca 20 m lång sträcka i den norra schaktväggen fanns bevarade mörka siltlager på ca 0,8 m djup. Lagren var ca 0,2-0,3 m tjocka och utgör med största sannolikhet odlingslager. Inga övriga lämningar eller föremål påträffades.

Figur 4. Mörka odlingslager i den norra schaktväggen i schaktets östra del. Schaktet sett från sydost. Foto Ann-Charlott Feldt, Östergötlands museum.

Figur 5. Den södra schaktväggen var störd av den gamla fjärrvärmekulverten som nu skulle ersättas av den nya ledningen. Schaktet sett från väster. Foto Ann-Charlott Feldt, Östergötlands museum.

Referenser

- Arcini C & Tagesson G. 2005. Kroppen som materiell kultur. Gravar och människor i Linköping genom 700 år. I: Kaliff A & Tagesson G (red). *Liunga Kaupinga. Kulturhistoria och arkeologi i Linköpingsbygden*. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, Skrifter 60. Linköping.
- Björkhager V. & Feldt A-C. & Ohlsén M. & Ternström C. 2004. Linköpings utkantslager. I: Mörkfors G, Löfgren Ek A, Feldt A-C & Ohlsén M (red). *Kulten Makten Människan*. Östergötland 2003. Linköping.
- Carlsson C. 2008. *Raseringslager, odlingsmark och 1800-talsbebyggelse*. Arkeologisk förundersökning, RAÄ 153. Kv Badhuset 14 och Kungsgatan. Linköpings stad och kommun, Östergötlands länsmuseum. Rapport 2008:117.
- Feldt A-C. 2005a. *Felbränd keramik och modern teknik – fjärrkyla genom det medeltida Linköpings östra delar*. Arkeologisk förundersökning. Repslagaregatan – Ågatan – Nygatan – Snickaregatan. Från kv Blandaren 17 till kv Detektiven 25. Linköpings stad och kommun, Östergötlands länsmuseum. Rapport 2005:63.
- Feldt A-C. 2005b. *Föll de på sin post? Två män i en grav utanför Kungsgatans postkontor*. Arkeologisk förundersökning. Kungsgatan och Platensgatan (sträckan Repslagaregatan – Platensgatan) mellan kv Bikupan 11 och kv Arkadien 5. Linköpings stad och kommun, Östergötlands länsmuseum. Rapport 2005:64.
- Hedvall R, Lindeblad K & Menander H (red). 2013. *Borgare, bröder och bönder. Arkeologiska perspektiv på Skänninges äldre historia*. Riksantikvarieämbetet.
- Hök, I. 1968. *Gatunamn i Linköping*. Linköping
- Karlsson E. 2013. *Gravar, gator och gårdar. Arkeologi runt S:t Larskyrkan*. Arkeologiska förundersökningar. S:t Larsparken, S:t Larsgatan, Storgatan, Repslagaregatan och Ågatan. Linköpings stad och kommun, Östergötlands museum. Rapport 2013:16
- Modén E. 2010. *Biskopens palats i Liunga kauping. ¹⁴C-datering av Linköpings slotts äldsta delar*. Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Östergötlands museum. Rapport 2010:103.
- Tagesson G. 2002. *Biskop och stad. Aspekter av urbanisering och sociala rum i medeltidens Linköping*. Lund Studies in Medieval Archaeology 30. Linköping. (diss)
- Kartmaterial Lantmäterimyndighetens arkiv LMM 05-lin-245. Plankarta för Linköpings stad. 1850
- Linköpings stiftsbiblioteks samlingar Geometrisk grundritning. Linköpings stad. 1696. Anders Nilsson. Fotolitografiskt nytryck

I samband med schaktning för byte av en fjärrvärmeledning i Kungsgatans östra del längs kv Blandaren 18 i Linköping, utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Arbetet omfattade sammanlagt en ca 90 m lång schaktsträckning. Schaktet var ca 2 m brett och ca 1,2 m djupt. Då schaktet följde den gamla fjärrvärmeledningen berördes till största delen endast sentida fyllnadsmassor. På en ca 20 m lång sträcka i den norra schaktväggen fanns bevarade mörka siltlager på ca 0,8 m djup. Lagren utgör med största sannolikhet odlingslager. Inga övriga lämningar eller föremål påträffades.

ISSN 1403-9273

Rapport 2021:50